

накопичується у великій кількості і становить велику загрозу майбутньому врожаю.

УДК 502.172:502.211(477.53)(043)

О. В. Філатова, канд. біол. наук, доцент
Харківська гуманітарно-педагогічна академія
ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РАРИТЕТНОЇ
ФІТОБІОТИ У ЗОНІ ВПЛИВУ ПОЛТАВСЬКОГО ГІРНИЧО-
ЗБАГАЧУВАЛЬНОГО КОМБІНАТУ

Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат – підприємство в м. Горішні Плавні, найбільший український виробник та експортер залізорудних окатишів. Під час розробки залізних руд, на денну поверхню виносяться величезні маси гірських порід, четвертинних відкладів та некондиційних залізних руд, що складають у відвалах. При видобутку руди, створенні відвалів та хвостосховищ, первинний ґрунтовий покрив даних територій повністю знищується або докорінно трансформується, відбуваються суттєві зміни гідрологічного режиму територій, а виробництво залізорудних окатишів пов'язане з забрудненням атмосфери та підґрунтових вод. Такий техногенний тиск на довкілля дає підстави для вивчення його наслідків у зоні впливу Полтавського ГЗК.

Ця територія охоплює значні площі, до складу яких входять, природні малопорушені ландшафти; агроландшафти з полями та лісосмугами; сільські населені пункти та ділянки під садово-городніми кооперативами; власне територію ГЗК з насипними відвалами та хвостосховищами. Для кожного з цих ландшафтів властиві свої екосистеми, що відрізняються складом фітобіоти.

Дослідження раритетної фітобіоти проводили у природних ландшафтах приурочених до лівобережжя р. Псел та р. Дніпро. Значні площі заплавних екотопів під лісами з *Populus alba* L., *P. nigra* L., *P. tremula* L., окремі ділянки під дібровами з *Quercus robur* L. Вздовж стариць та по берегах річок і заток трапляються окремі дерева *Salix alba* L. та зарості чагарникових видів *S. cinerea* L., *S. fragilis* L., *S. triandra* L. Трав'янисті фітоценози представлені справжніми та засоленими луками, прибережньо-водною рослинністю.

У складі заплавних лісів, узлісь, луків і прибережно-водних угруповань ми виявили види раритетної флори, занесені до Червоної книги України (ЧКУ): *Gladiolus tenuis* Bieb, *Fritillaria meleagroides* Patrin ex Schult. & Schult. fil., *Salvinia natans* (L.) All., *Trapa natans* L. s. L. та Червоного списку Полтавщині (ЧСП): *Clematis integrifolia* L., *Cerasus fruticosa* (Pall.) Woron., *Convallaria majalis* L., *Corydalis cava* (L.) Schweigg. et Koerte, *Dryopteris dilatata* (Hoffm.) A. Gray, *D. filix-mas* (L.) Schott, *Muscari neglectum* Guss., *Nymphaea alba* L., *Scilla sibirica* Haw., *Valeriana tuberosa* L.

По лівим берегам річок на боровій терасі зростають лісові культури із *Pinus sylvestris* L., віком переважно 20-70 років. У складі рідкісної флори соснових лісів *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. (ЧКУ) та *Anthemis subtinctoria* Dobroc., *Cerasus fruticosa*, *Dryopteris filix-mas* (ЧСП).

До природних угруповань, що знаходяться на надзаплавній терасі належать засолені луки. У складі їх травостою домінують типові галофіти, серед яких трапляються і рідкісні для Полтавщини *Muscari neglectum* та *Valeriana tuberosa*.

Отже у зоні дії Полтавського ГЗК, поширені природні та напівприродні рослинні угруповання, що характеризуються значним флористичним та ценотичним різноманіттям. Тут нормально розвиваються і розмножуються принаймні 16 типових для цих фітоценозів рідкісних видів рослин. Все це дало підстави для функціонування на дослідженій території об'єктів ПЗФ (ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Нижньопсільський», регіональний ландшафтний парк «Кременчуцькі плавні» та регіональний ландшафтний заказник «Лісові озера») і створення регіональних і загальноукраїнських елементів екологічної мережі України (Дніпровський екокоридор загальнодержавного значення та Псільський екокоридор регіонального значення).

Слід зазначити значну участь антропогенної флори та інтродукованих видів рослин у складі природних фітоценозів, таких, як *Acer negundo* L., *Amorpha fruticosa* L., *Ambrosia artemisiifolia* L., *Chelidonium majus* L., *Geum urbanum* L., *Matricaria recutita* L., *Plantago major* L., *Poa bulbosa* L., що зазвичай пов'язане зі суттєвим рекреаційним та пасквальним навантаженням на природні ландшафти.